

Underlag för riskbedömning

Namn: Olsson, Roland

P-nummer:

Skäl till riskbedömningen

Olsson är intagen vid KVM Norrtälje dömd för mord till livstids fängelse (dom i tingsrätt 1992-11-25). Följande underlag för riskbedömning har begärts in av KVS inför planering av Olssons fortsatta verkställighet.

Metod

- All tillgänglig information ingående i kriminalvårdsakten har studerats. Detta inkluderar domar, personutredningar, en paragraf 7-undersökning (daterad 1992-11-12), en rättspsykiatrisk undersökning (daterad 1983-03-14), samt en genomgång av KLAS-registret.
- Olsson har den 26 mars 2004 varit föremål för intervju av undertecknade vilken varade under cirka 1 timmes tid. I anslutning till detta har även avdelningspersonal vid KVM Norrtälje och KVM Tidaholm intervjuats.
- Följande vetenskapliga instrument har använts: Riskbedömningsinstrumentet HCR-20, Version 2, Psychopathy Checklist – Revised: Screening Version (PCL:SV), Brief Psychiatric Rating Scale (BPRS), samt DSM-IV.

Aktuell brottslighet

Olsson är dömd för mord sedan han rånmördat en antikhandlare. Mordet utfördes i Olssons eget hem, dit antikhandlaren hade lockats med uppgift om att Olsson ville sälja sitt bohag. När offret påträffades var han inte bara knivhuggen (såväl i halsen som i ryggen, där inte mindre än tre knivar användes) och slagen ett antal gånger med en hammare i huvudet, han var också bunden med en så kallad strypsnara. Två hundkoppel hade skarvats ihop på så vis att den ena delen var fäst hårt runt offrets hals, och den andra runt offrets högra underben (som var knäböjt). Då offret låg på mage, blev detta till en effektiv strypsnara. Såväl knivhuggen som strypningen var i sig dödliga. Efter fullbordat brott rånade Olsson sitt offer på cirka 20 000 kronor i kontanter, samt tillgrep dennes bil. Olsson och hans hustru, som också befann sig i lägenheten under mordet, överlämnade sig så småningom självmant till polisen i Malmö (tre dagar efter mordet). Av domen framgår att Olsson inte synes ha varit alkohol- eller drogpåverkad vid brottet, något som han emellertid själv vill hävda att han var.

Under pågående verkställighet (1997) har Olsson också dömts för hot mot tjänsteman. Han skrev ett brev till en åklagare i vilket bland annat stod att läsa att åklagaren ifråga stod på

Olssons dödslista och att Olsson hade ”folk på utsidan som gladeligen skulle skjuta huvudet utav ett åklagarsvin som dej”. Olsson tillade att åklagaren skulle ta det som ett löfte. Detta sker alltså 5 år efter brottet. Skälet till hotet synes vara att åklagaren inte åtalat hans hustru, som han anser varit i högsta grad behjälplig vid mordet. I samband med detta uttalar han, enligt domen, att han själv skall slå ihjäl hustrun om hon klarar sig undan åtal.

Under vår intervju medger nu Olsson att hustrun inte var delaktig i mordet. Hans ilska mot hustrun, och i förlängningen åklagaren, var istället grundad i att hustrun tog ut skilsmässa ifrån honom och, i hans tycke, tillskansade sig saker som var hans.

Tidigare brottslighet

Olsson är enligt kriminalregistret tidigare dömd för brott vid 16 tillfällen. Flera av dessa domar rör synnerligen allvarlig våldsbrottslighet. Bland annat har han dömts för ett likartat brott som det nu aktuella, då han trängde in i en 62-årig mans lägenhet, misshandlade och rånade honom, varefter offret sparkas flera gånger i ansiktet, får en tröja instoppad i sin mun, samt blir bunden. Han har även dömts för misshandel av sin hustru, bland annat med användande av kniv. Vid ett tillfälle attackerade han den man som var tänkt att bli hans chef med kniv, och under en rymning från en rättspsykiatrisk klinik knivhögg han en äldre dam i bröstet under ett rånförsök. Vid två tillfällen har han dömts till sluten psykiatrisk vård (på 1970-talet).

Social anpassning

Olsson är uppvuxen i Västsverige under minst sagt besvärliga omständigheter. Han placerades redan i 2-årsåldern i fosterhem, och vistades senare vid flera olika familjehem. Inte sällan var hans uppfostran ”auktoritär” och pennalistisk. Enligt egen uppgift fick han under perioder ”stryk varje dag”.

De sex år han tillbringade i skolan var problematiska, med ständiga aggressionsutbrott och koncentrationssvårigheter. Redan i 7-årsåldern började han att sniffa thinner, och från 10-årsåldern hade han en i det närmaste regelbunden kontakt med barnpsykiatrin. Tidigt utvecklade han ett avancerat missbruk, och en betydande kriminalitet.

Olsson frikallades från värnplikten på grund av ”psykiska besvär”, och han har i egentlig mening aldrig lyckats att etablera sig på arbetsmarknaden. Sedan 1986 är han pensionär.

Olsson har två barn, födda 1980 och 1991, med två olika kvinnor. Båda barnen är emellertid omhändertagna genom de sociala myndigheternas försorg, och han har ingen aning om var de befinner sig (och har följaktligen inte heller någon kontakt med dem).

Idag synes Olsson inte ha någon social förankring alls i samhället. Under sina 12 år inom kriminalvården har han haft två besök. Ett av sin före detta hustru (innan skilsmässan), och ett av sin åldriga mor (på hans 50-årsdag).

Anpassning inom kriminalvården

Olsson har under årens lopp uppvisat en massiv misskötsamhet under sina vistelser vid olika rättsvårdande institutioner. Från Växjö's rättspsykiatriska klinik, exempelvis, försökte han att ta sig ut genom att fira sig ned från ett fönster med hjälp av ihopknutna lakan. Dessa gick dock sönder, varvid Olsson föll och ådrog sig en fraktur. Avvikningar från frigångar från rättspsykiatriska kliniker har varit i det närmaste oräkneliga till sitt antal.

Under sin nuvarande verkställighet har dock Olsson överlag uppvisat en god skötsamhet. Det finns viss misskötsamhet noterad, såsom urinprovsvägranden och hot mot medintagna. Men dessa noteringar härrör i huvudsak från de första åren av hans verkställighet.

Psykiatrisk funktionsbedömning

Olsson har haft en omfattande kontakt med psykiatrin genom åren, särskilt i samband med missbruk. Han har varit föremål för ett flertal rättspsykiatriska undersökningar på grund av allvarlig brottslighet och därvid vid två tillfällen dömts till slutet psykiatrisk vård (båda tillfällena inträffade under 1977). Dock ansåg den läkare som utförde paragraf 7-undersökningen efter det senast aktuella brottet, att någon omfattande rättspsykiatrisk undersökning inte var nödvändig. Olsson företedde inga som helst tecken på någon allvarligare psykiatrisk sjukdomsproblem.

Vid ett flertal tillfällen har han vårdats för depressiva besvär, och även ansetts ha haft kortvariga psykotiska drogutlösta genombrott. Diagnoserna genom åren har vanligen varit "Persona immatura", dvs omogen personlighetsstörning (idag närmast motsvarande av antisocial personlighetsstörning), tillsammans med diverse drogdiagnoser. Särskilt har man betonat hans häftiga humör, uttalade impulsivitet och grava missbruksproblem.

Under sin nuvarande verkställighet har han regelbundet erhållit medicinering mot ångest och depressiva besvär.

Vid vår intervju får vi intryck av att Olsson verkligen försöker att göra sitt bästa, och när han säger till oss att han vill vara ärlig mot oss, så ter sig detta som i hög grad genuint. Inte minst eftersom en hel del av vad han säger inte skulle ha varit särskilt välbetänkt om han hade haft syftet att manipulera oss. Detta gäller inte minst när vi samtalar kring hans missbruk, vilket vi berör närmare nedan. I detta avseende företer han få, eller inga, tecken på vanliga så kallade psykopatiska drag såsom lögnaktighet, manipulativitet eller yttlig charm. Sammantaget uppfyller han emellertid kriterierna enligt PCL:SV, och enligt DSM-IV också kriterierna för en antisocial personlighetsstörning. Hans bristande förmåga till skuld, ansvar och empati, parat med en höggradig impulsivitet och explosivitet, och en mångårig antisocial livsstil, gör denna diagnostik mycket klar och enkel att ställa. Detta betyder att vi i hög grad bekräftar den bild som man i ett flertal tidigare undersökningar kommit fram till beträffande Olsson. Några tecken på en mera allvarlig psykiatrisk sjukdomsproblem framkommer inte.

Riskbedömning och förslag till riskhantering

Olsson är en person som har en närmast ojämförligt svår och tragisk bakgrundshistoria. Mycket värre kan det inte bli, och det är i detta avseende inte svårt att tycka synd om honom. Tyvärr för såväl Olsson, som för samhället i övrigt, tycks dock denna eländiga historik ha triggat en aggressivitet och våldsbenägenhet som är i det närmaste oöverträffad. Hans våldsutövning saknar all rimlig proportion, såväl sett till frekvens som svårhetsgrad. Hans offer har utsatts för ett fasansfullt våld och ett ofantligt lidande. Hans våldsutövning har

successivt trappats upp genom årens lopp, för att kulminera i det mord som är beskrivet ovan. Brottet är i sin råhet, och genom det utdragna lidande som offret orsakades, mycket ovanligt på flera sätt. Dels i sin råhet, men särskilt på det sätt att denna typ av mord, innehållande ett så stort mått av övervåld och sadism, snarast alltid begås i en kontext där gärningsman och offer har någon slags känslomässig bindning till varandra. I detta fall synes dock brottet ha utlösts endast av den kränkning som det uppenbarligen innebar att offret inte ville köpa Olssons bohag till det pris som Olsson ansåg vara det rätta. Innan brottet hade offret och Olsson, såvitt känt, aldrig träffats.

Olsson har beskrivits ha en närhet till aggressiva utageranden som visar sig ”vid minsta motgång”. Mot den bakgrunden måste man beundra att han *de facto* nu under många år vistats i den mycket tuffa miljö som kriminalvården utgör, utan att ha haft några aggressiva utbrott eller ha gjort sig skyldig till något våld. Han medger att han då och då ilsknar till, men säger sig ha utvecklat en teknik där han kan behärska sig och dra sig undan i sitt bostadsrum.

Olsson anser själv att missbruket är den stora ”triggern” bakom hans aggressivitet. ”Man struntar i följderna”, säger han, och tillägger att han själv är skrämmd av vad han under rus kan ta sig till. Mot denna bakgrund är vi kanske något förvånade över hans öppet tveeggade inställning till alkohol. Å ena sidan säger han sig ha tagit avstånd från ”brännvin”, men å andra sidan tycker han att ”en pilsner eller två” kan man nog ta. Någon behandling, eller någon form av programverksamhet med inriktning mot missbruksproblematik, har han inte deltagit i.

Det går inte att komma förbi, att Olsson uppvisar de flesta av de tyngre riskfaktorerna för våld som vetenskapen känner, vilket förstås talar *emot* att han skall lyckas att avhålla sig från våld i framtiden. Vad finns det då som talar *för* honom? Otivelaktigt har han lyckats att under lång tid avhålla sig från såväl våld som missbruk, och han är inte längre någon ungdom (51 år gammal i skrivande stund). Hans skötsamhet är utan tvekan berömvärd, även om vi skulle önska ett mer aktivt deltagande i sin egen verkställighetsplanering (han deltar sällan eller aldrig i behandlingskollegier och han känner inte namnen på de kontaktmän han har haft de senaste åren), och en bättre insikt i sin missbruksproblematik. Hans attityd är positiv, i den meningen att han säger sig vara inställd på att bryta med sitt tidigare liv. Dock har han uttalat just detta många gånger under årens lopp, och ändå återfallit i ett våld som blivit allt grövre. Sammantaget kan således risken för framtida våld från Olssons sida för dagen inte bedömas annat än hög.

Om verkställigheten fortsätter att förlöpa som den hittills har gjort, kommer Olsson den dag han lämnar kriminalvården sannolikt att gå ut i samhället som en mycket ensam man. Under sådana betingelser krävs det stor styrka och en djupgående övertygelse och insikt, för att en missbrukare som Olsson, som dessutom har en depressiv läggning, inte skall söka sig till den enda ”vän” som då kanske finns till hands (dvs flaskan). I Olssons fall kan detta bli ödesdigert på flera sätt. Inte minst kan det utlösa ett våld där Olsson, som han själv uttrycker det, ”struntar i följderna”. Han bör därför absolut förmås att mer genomgående bearbeta sin missbruksproblematik. Man skulle också önska sig att Olsson kunde uppmuntras till att söka någon form av social gemenskap som kan verka som ett stöd för honom inför, och efter, hans frigivning. Det finns en rad föreningar som skulle kunna passa Olsson, såsom exempelvis Länkarna, AA eller KRIS.

KVM Hall 2004-03-26

Göran Fransson
Överläkare
Specialist i allmänpsykiatri

Henrik Belfrage
Professor

2004-10-04 kom till Kirseberg, låg initialt endast i sin cell och rökte. Gick aldrig några promenader eller liknande.

Sedan han kommit till Kirseberg har behandlande psykiater satt in Concerta efter att ha bedömt att Olsson lider av ADHD. Effekten har beskrivits som mycket god, en helt annan framtoning än tidigare. Från december 2005. Knappt två månader senare är B aktiv i arbete från det att han under lång tid endast legat på britsen i sin cell. Han beskriver nästan lyriskt sitt arbete i utelaget och stortrivs helt uppenbart med det.

Så länge det finns struktur och regler kring B, med en god psykiatrisk kontakt som sköter hans medicinering, så är riskerna kring B betydligt lägre idag än vad de var för fyra år sedan. Tidigare fluktuerade han i sitt mående och gick ner i depressioner – och då ligger förstås en återgång i sitt missbruk nära till hands. Man måste hålla i minnet att B i grunden är en mycket tung missbrukare, och ett återfall i ett nytt missbruk måste betraktas som rent förödande ur risksynpunkt. En permissionsgång bör också kunna inledas.